bilig
KIŞ 2014 / SAYI 68
25-42

Çocuklara Kıraat Dergisi

Ahmet Balcı*

Öz

Çocuk dergileri, bireyde erken yaşlarda okuma alışkanlığının kazandırılması ve edebî zevk oluşturulmasında önemli bir etkiye sahiptir. Türkiye'de çocuk dergilerinin geçmişini Tanzimat yıllarına kadar götürmek mümkündür. Yayınlanan ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz*'den sonra pek çok derginin yayın hayatına başladığı görülür. Bu dergilerden biri de *Çocuklara Kıraat*'tir. *Çocuklara Kıraat*, 18 sayılık yayın ömrü ile uzun ömürlü olamayan çocuk dergilerinden biridir. Dergi, 1881 yılında Mehmet Ziya tarafından çıkarılmıştır. Bu çalışma *Çocuklara Kıraat* dergisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda dergi koleksiyonunun tamamını oluşturan 18 sayı incelenmiş ve yazılar içeriklerine göre gruplandırılarak tasnif edilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda dergi sayfalarında çıkan yazılar ahlâki öğütler, tabiat, eğitim, mekân tanıtımları, eşya, dil, tercümeler, hikâye, şiir, bilmece, atasözü ve okur mektupları başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar altında değerlendirebileceğimiz yazıların büyük oranda hitap ettiği yaş grubunda olumlu davranışlar oluşturmayı amaçladığını görmek mümkündür. Derginin temel niteliği öğreticiliktir.

Anahtar Kelimeler

Çocuklara Kıraat, Mehmet Ziya, dergi, çocuk dergisi, Osmanlı çocuk dergileri, çocuk edebiyatı

Giriş

Çocuk dergileri, erken yaşlardan itibaren çocuklarda genel kültürün zenginleştirilmesi, edebî zevkin yerleştirilmesi, okuma ve süreli yayın takip etme alışkanlığı kazandırılmasında önemli etkilere sahiptir. Çocuk dergilerinde bulunması gereken nitelikler hususunda anlaşılır bir dil, farklı edebî

* Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü – Hatay / Türkiye
abalci@mku.edu.tr

türler arasında dengeli bir dağılım, güncel olayları takip, ilgi çekici konular, doğru resimleme teknikleri ve uygun boyut öncelikler arasındadır. Bu yayınlarda öğreticilik tek hedef olmamalı, eğlendirme ve okuma alışkanlığı kazandırma da göz önünde tutulmalıdır (Gökşen 1985: 47-48, Oğuzkan 2000: 343-345, Gürel vd. 2007: 38). Çocuk dergileri sahip oldukları içerikle çocukta dil gelişimini desteklediği gibi, öğretim hedeflerinin ötesinde eğitim hedeflerine ulaşmayı da kolaylaştırmaktadır. Bu yayınlar, öğrencilere metin yardımıyla kimlik ve kişilik kazandırmada önemli etkilere sahiptirler (Özbay 2006: 182).

Türkiye'de çocuk dergiciliğinin geçmişi Tanzimat'tan sonraki dönemle birlikte başlamaktadır. Bilinen ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz*'in yayın hayatına başlangıç tarihi 1869'dur. 1928 yılında Harf İnkılabı öncesinde yayınlanan eski harfli çocuk dergilerinin sayısını Okay (1999) 50 olarak tespit eder. Genel anlamıyla Cumhuriyet öncesi çocuk dergileri alanında yapılan çalışmalar son dönemde yoğunluk kazanmıştır. Bu dergilerden *Mümeyyiz* (Yaşar 2001, Bayram 2005: 484-500), *Bizim Mecmua* (Yanar 2001), *Çocuk Bahçesi* (Azim 2000), *Çocuklara Rehber* (Balcı 2008), *Çocuk Dünyası* (Bayat 2002), *Çocuklara Mahsus Gazete* (Yaman 2004) ve *Mektepli* (Taşdemir 2007) hakkında incelemelerin yapıldığı görülmektedir. Yine eski harfli çocuk dergilerindeki çeviri metinler (Durmuş 2007) ve bu dergilerin eğitim nitelikleri (Şimşek 2002, Gurbetoğlu 2007) hakkında da araştırmalar yapılmıştır.

1881 yılında yayımlanmaya başlanan *Çocuklara Kıraat*, toplam 18 sayı süren yayın hayatı ile Cumhuriyet öncesinde kısa süreli yayın hayatına sahip dergiler arasında yer almaktadır. *Çocuklara Kıraat* hakkında farklı kaynaklarda yayın süresi ve yılı, ebat, resimli olduğu, okuma becerisini geliştirmeyi ve imla kurallarını öğretmeyi amaçladığı şeklinde bilgiler verildiği görülmektedir (Gökşen 1985: 52, Emiroğlu 1992:67-80, Ciravoğlu 1998: 183, Kıbrıs 2000: 261, Oğuzkan 2000: 339, Yalçın ve Aytaş 2002: 212, Çıkla 2005: 97). Ayrıca derginin genel yayın politikası ve içeriği hakkında da bilgi verildiğini görmek mümkündür.

Çocuklara Kıraat dergisi üzerine çeşitli değerlendirmelerde bulunan Kür (1991: 99; 1994: 113) öncelikle derginin ikinci sayısında artık yayınlamayacağını duyurduğu insan ve hayvan resimlerine dikkati çekmektedir. Ancak derginin ilerleyen sayılarında resim kullanılmadığına ilişkin verilen bilgi yanlıştır.

Çocuklara Kıraat'i "çıkış amacını en iyi anlatan ve hitap edeceği kitleyi en açık bir biçimde ifade eden dergilerden biri" olarak gören Okay (1999:

61), derginin genel tanıtımından sonra üçüncü sayıda görülen resim yayınlamama kararının ancak birkaç sayı sürdüğünü belirtir. Burada yapılan değerlendirmede özellikle derginin eğitici niteliği ve hedeflerine vurgu yapılmıştır. Bu eğitici niteliğe değinen Fortna (2001: 38), derginin, öğrencilerin öğretmenlerinden biri olma iddiasında olduğunu ve müfredata uygun soru ve bilmecelere yer verdiğini söyler.

Dergi hakkında ayrıntılı değerlendirmelerden birini yapan Şimşek (2002: 253-287), *Çocuklara Kıraat*'in 23 Aralık 1881 tarihinde yayın hayatına başladığını belirttikten sonra özellikle derginin resim yayımlamasına dikkati çekmiştir. Bu incelemede genel okuyucu kitlesi ve içerik hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. İnceleme "Genel Tanıtım; Eğitim, İnsan, Çocukluk ve Değer Anlayışı; Öğretim Konuları ve Diğer Konular" başlıkları altında yapılmıştır. Derginin eğitimle ilgili niteliklerinde ise eğitim anlayışı, eğitimin yaygınlaştırılması, öğrencilik, bilimsel gelişme, öğretmenlerin yetiştirilmesi, geleneksel öğretim yöntemlerine eleştiri gibi eğitim sorunlarına değinilmiştir.

Çocuklara Kıraat dergisinde bulunan çeviri metinleri değerlendiren Barutcu (2010) bu metinleri "bilim ve teknoloji, vatanseverlik, sanat, ideal çocuk tipi, macera ve kahramanlık, tabiat ve şehir mimarisi, dostluk" başlıkları altında incelemiştir. Ayrıca bu metinlerin dil ve anlatım özellikleri ile derginin görsel tasarımı hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur.

Çocuklara Kıraat Dergisi ve Yayın İçeriği

Mehmet Ziya[1] tarafından çıkarılan *Çocuklara Kıraat* dergisi, 1 Safer 1299/23Aralık 1881-15 Zilhicce 1299/28 Ekim 1882 tarihleri arasında toplam 18 sayı yayımlanmıştır.[2] Derginin bu süre içinde Ramazan ve Şeval aylarında yayımlanmadığını çıkan bir özür yazısından öğrenmekteyiz (Nr.18/s.137). Okuyucu kitlesini künyede yer alan; "mekâtib-i iptidaiye ve sıbyaniye şâkirdânı için on beş günde bir kere neşrolunur" (Nr.1/s.1) ibaresiyle iptidai ve sıbyan okulları öğrencileri olarak belirleyen derginin, ismiyle de çocuklara hitap ettiği açıktır.

Dergideki yazıların önemli bir kısmı imzasız çıksa da A[yın]. Nuri, Reşad Bey, Tarsuslu Halil Kemal Efendi, M. Aziz, Mehmed Cevdet, Mehmed Ziya, Lî-Hâce Hasan Efendi, A[yın]. Ragıp imzasıyla çıkan yazılar da az değildir.

Derginin yayın politikasının açıklandığı "Mukaddime"de temel amacın çocukları Türkçe okumaya alıştırmak ve okul müfredatlarında bulunmayan yazıları da okumalarını sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Çocuklara hitabın "efendiler, hanım kızlar" şeklinde yapıldığı dergide eğlenceye dair

yazılar ve resimli hikâyeler yayımlanacağı; tatil günleri ve boş zamanlar için oyunlar öğretileceği; doğru cevaplayanların ödül alacağı bilmeceler ve derslerle ilgili sorulara yer verileceği duyurulmaktadır (Nr.1/s.1-2). "Mukaddime"nin sonunda: "(...)Kıraat yalnız erkek çocuklar için yazılmayıp hanım kızlara dahi nakış, örgü, biçkiye dair resimle beraber güzel bendler (...) yazacağız." denilerek, derginin hem kız hem de erkek çocuklara hitap ettiği vurgulanmaktadır. Yine bu kısımda, Avrupa'dan getirtilen el işlerine dair kitapların tercüme edilerek yayınlanacağı belirtilir. Bunun yanı sıra; "(...)pederleriniz ve sizden büyük olanlarınız yani büyük adamlar meslekleri ne muvâfık risâleleri okuyup bilmedikleri şeyleri öğrenirler ve her cihetle istifade ederler. Siz de bu risâleyi okuyup bilmediklerinizi görecek ve öğreneceksiniz." cümleleriyle derginin eğitici bir nitelikte olacağı açıklanır.

Çocuklara Kıraat'te yukarıda belirtmeye çalıştığımız amaçlar doğrultusunda birçok yazı yayımlanmıştır. Bu yazıları, ahlak ile ilgili öğütler, tabiata ait unsurlar, eğitim, mekân tanıtımı, eşya, dil, tercüme, hikâye, şiir, bilmeceler, atasözleri, diğer konular, okur mektupları, derginin mektuplara verdiği cevaplar, ilan ve açıklamalar olarak gruplandırmak mümkündür:

Ahlak ile İlgili Öğütler: *Çocuklara Kıraat*'te çıkan yazılar arasında ahlak ile ilgili öğütler veren çeşitli yazılar bulunmaktadır. Bunların bir bölümü düz yazı olarak kaleme alınmış, çocuklara verilmek istenen mesajlar sıralanmıştır. Bu yazılarda; anne baba sözü dinlememenin zararları (Nr.1/s.5-6), hırsızlığın kötü bir davranış olduğu (Nr.1/s.6), yalancılığın kötülüğü (Nr.3/s.24), kıskançlığın çirkinliği (Nr.12/s.90-92); faziletli ve doğru yaşamanın insanlara mutluluk getirdiği, terbiyelerine dikkat edilmeyenlerin ve eğitim almayanların hayatta mutsuz oldukları, çalışkanlığın önemi (Nr.13/s.99-100); güzel ahlakın bir erdem olduğu ve affetmenin yüceliği (Nr.14-16/s.105-105, 113-115, 121-123); insanın terbiyesini bozacak kumar niteliğindeki oyunlardan uzak durulması gerektiği (Nr.14/s.111), zamanı boşa harcamayıp eğitime önem verilmesi (Nr.6/s.47-48, Nr.15/s.117); ana baba sevgisi, hoca hakkı, kibirlenmemek, sağlığı korumanın önemi, insanlara tatlı söz söylenmesi ve dedikodu yapılmaması (Nr.15/s.117-118); faydasız işlerle uğraşılmaması, aile huzurunun korunmasının önemi, kimseye eziyet edilmemesi, her söylenilene inanmama, dünya malına fazla yönelmeme (Nr.16/s.126) ve hasedin kötü bir huy olduğu (Nr.17/s.129-133, Nr.18/s.137-138) gibi konular işlenerek çocuklara iyi ve güzel olan davranışları benimsemeleri yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur.

Ahlakî öğütlerin verilmesinde kullanılan bir diğer yöntem de belirli bir olay etrafında oluşturulan küçük hikâyeler yazılmasıdır. Sonuçta ders

alınması gereken bir "çözüm" bölümünün bulunduğu bu hikâyelerde hastaların ziyaret edilmesi gerektiği (Nr.3/s.21), düzen ve temizliğin önemi, çalışkanlık (Nr.1/s.7, Nr.9/s.70-71); bir iş yaparken aceleci olunmaması (Nr.8/s.63-64), herkese iyilik yapılması (Nr.13/s.102-103), çevremizdekileri dış görünüşleriyle değerlendirmememiz gerektiği (Nr.18/s.143-144), adalet (Nr.12/s.94) gibi konular işlenmiştir. Ayrıca, Lî-Hâce Hasan Efendi'nin, "Ahlâk-ı Hasene (İyi ve Güzel Huylar), Ahlâk-ı Seyyie (Kötü ve Fena Huylar)" isimli yazısında güzel ahlak övülmüştür.

Bu yazılarda öğüt vermek için kullanılan bir başka yol, özdeyişlerden faydalanmaktır. Seçilen özdeyişlerde, muhtaç olanlara yardım etme, çalışkanlık, kötü davranışlarda bulunmama, bilmediklerini öğrenme, alçak gönüllülük, hataları affetme, zamanı boşa harcamama, yaptığımız hatalar konusunda bizleri uyaranlara gücenmeme, başkalarının haklarına saygılı olma gibi davranışlar övülmüştür. Dördüncü sayıda verilen yirmi özdeyişin kimlere ait olduğu belirtilmezken (Nr.4/s.29-30) Lî-Hâce Hasan Efendi'nin yazılarında kullandığı sözlerin kimlere ait olduğu yazılmıştır.

Düzyazı ve hikâyelerin yanı sıra, on dördüncü sayıda bir öğrencinin yaptığı konuşma yayımlanarak, aklı ve bilgiyi kullanma, olgunluk, terbiye, okuma-yazma ve öğrenme gayreti övülmüştür (Nr.14/s.112).

Öğretici bir anlatımın ağırlıkta olduğu bu gruptaki yazılarda amaç, "vatanın gelecekteki ümidi ve saadeti" (Nr.1/s.1-2) olan çocukların güzel vasıflarla yetişmelerine zemin hazırlamaktır.

Tabiata Ait Unsurlar: Dergi sayfalarında tabiata ait unsurlardan bahseden yazılara da rastlanmaktadır. Temel amacını okuyucularını bilgilendirmek üzerine kuran dergi, burada da ağırlığı bu yöne vermiştir. Dergide hayvanları tanıtan toplam üç yazıda, zürafa, yaban atı ve fille ilgili tanıtıcı bilgiler verilmiştir (Nr.1/s.8, Nr.15/s.115-117). Bunlardan zürafa ve yaban atının (zebra) tanıtımı sırasında resim kullanılmasına karşın, fili gösteren herhangi bir resim kullanılmamıştır.

Bitkileri tanıtan yazılarda ise genel anlamda fidanların yetişmesi işlenmiş; ele alınan bitki türleri okuyuculara tanıtılmıştır. Kahve ve çay işlenirken bu bitkilerden elde edilen içeceklerin de fayda ve zararları üzerinde durulmuştur (Nr.7/s.51-52, Nr.7/s.52-53, Nr.10/s.80, Nr.11/s.86-87, Nr.12/s.95). Bütün yazılarda resim kullanılarak bitkilerin görünüşleri de dergi sayfalarına taşınmıştır.

Tabiat olayları ile ilgili olarak dört yazı bulunmaktadır. Bu yazılardan ikisinde kar, kar tanesinin şekilleri, kasırganın oluşumu gibi konulardan

bahsedilmiş ve anlatılanlar resimlerle desteklenmiştir (Nr.5/s.36-37, Nr.9/s.71-72). Diğer yazılarda ise tabiatta doğal olarak görülen parıltılar işlenmiştir. Yapılan açıklamalarla bunların korkulacak şeyler değil doğal olaylar olduğu vurgusu özellikle yapılmıştır (Nr.14/s.107-108).

Eğitim: Dergide işlenen ana konulardan bir diğeri de eğitim ve eğitim camiası ile ilgili olarak verilen haberlerdir. Toplam on bir sayıda "Mekteplere Malûmat" başlığı adı altında düzenli bilgilerin verildiği bir bölüm de bulunmaktadır.

Dergide değinilen ilk konulardan birisi kız çocuklarının eğitilmesi meselesidir. Daha derginin ilk sayısında bu sorun ele alınmıştır (Nr.1/s.3). Kızların ilerlemesinin önündeki en büyük engel olarak, ailelerin kız çocuklarının, biraz okuma-yazma öğrenir öğrenmez "Hafız mı olacak? Büyücü olur, birilerine mektup yazar" gibi "kocakarı safsataları"na inanmaları görülür. Bu yazıda evde verilecek olan terbiyenin bile ancak eğitim sayesinde mükemmel hâle gelebileceği savunulmaktadır.

Yazılarda, kız çocuklarının iptidaiye, rüşdiye, dârülmuallimât gibi bütün kademelerde eğitim almalarının gerekliliği vurgulanmaktadır. Kız çocuklarının özellikle "terbiye-i etfâl" ("çocuk yetiştirme" anlamında "pedagoji" kelimesi ile birlikte kullanılmıştır) eğitimi almadan, tahsillerini yarım bırakmamaları gerektiği önerilen bir diğer husustur. Bu paralelde şikâyet edilen bir diğer konu da ailelerin kız çocuklarını okutmamaları sebebiyle, bayan öğretmenlerin az oluşudur (Nr.7/s.51).

Çocuklara Kıraat dergisinde öğrencileri teşvik etmek amacıyla başarılı öğrencilerin isimlerinin yayımlanacağı duyurulur (Nr.1/s.8). Bu duyuru doğrultusunda farklı nüshalarda bazı okulların başarılı öğrencilerinin isimlerine, iptidai okulların sınavlarında dereceye giren öğrencilerin listesine ve başarı listesinde bulunan öğrencilerin isimlerine yer verildiği görülmektedir (Nr.2/s.14-15, Nr.10/s.75-76, Nr.13/s.98-99, Nr.17/s.133-134, Nr.18/s.143).

Eğitim konusunda vurgu yapılan bir diğer unsur "usûl-ı cedide"nin yani yeni yöntemle yapılan eğitimin üstünlüğüdür. Bu konuda, eskilerin bir gazeteyi ancak on senede okuyabilecek düzeye gelirken yeni yöntemlerle eğitim alanların altı ay, en çok bir senede bu seviyeye gelebildikleri örneği verilmiştir (Nr.4/s.26-27). Ayrıca bu kısa sürenin ertesinde bir iptidaiye öğrencisinin kalan üç senesinde hesap, coğrafya, tarih gibi birçok konuda bilgi sahibi olduğu vurgulanmıştır. İstanbul'da birçok öğretmenin Maarif Nezaretine başvurarak okullarının "usûl-ı cedide" ile eğitim veren kurumlara dönüştürülmesini istediği; fark derslerini veren öğrencilerin bu okulla-

ra kabul edilebileceği okuyuculara duyurulmaktadır (Nr.5/s.34-35, Nr.6/43-44). Bu yazılarla Osmanlı Devleti'nin son döneminde eğitimde yapılan yenileştirmelerin desteklenmeye çalışıldığını görmek mümkündür.

Sık rastlanılan yazılardan bir diğer grubu da okulları tanıtan ve okullar hakkında bilgi verenler oluşturmaktadır. Bu kümede değerlendirilebilecek yazılarda İstanbul'da özellikle yeni yöntemlerle eğitim veren okulların açılışı, eğitimdeki başarıları anlatılmakta ve tanıtıcı bilgiler verilmektedir (Nr.5/s.34-35, Nr.8/s.59, Nr.9/s.68, Nr.10/s.75-76, Nr.13/s.98-99, Nr.14/s.107, Nr.16/s.123-125). Eğitim camiasından sadece okul tanıtımı yapılmakla kalınmamış; okullarda "usûl-i cedîde" ile eğitim verecek olan öğretmenlerin tayin haberleri, illere atanan Maarif Müdürlerinin de isimleri dergi sayfalarına taşınmıştır (Nr.5/s.34-35, Nr.6/s.43-44, Nr.9/s.68, Nr.10/s.75-76, Nr.14/s.107, Nr.16/s.123-125). Öğrencilerin derslerine yardımcı olmak üzere; Ahmet Hamdi Efendi'nin *Kavaid-i Selimiye*, *Sarf u Nahv-i Fârisi*; Aziz Bey'in *Tarifeli Münşeat*; Sami Bey'in *Tuhfetü's-Sâmi Lî-Tahsîlü'l-Mübtedi* gibi yayınlanan eserler de tanıtılmış ve okuyuculara tavsiye edilmiştir (Nr.8/s.59, Nr.9/s.68, Nr.10/s.75-76, Nr.13/s.98-99, Nr.14/s.107, Nr.15/s.115, Nr.16/s.123-125).

Öğrencilerin zihinden pratik yollarla matematik işlemlerini yapabilmeleri için bilgiler aktarılırken (Nr.2/s.13-14) velilere de çeşitli öğütler verilmektedir (Nr.11/s.83-84, Nr.12/s.89-90). Burada özellikle çocukların çok küçük yaşlarda okula gönderilmemesi gerektiği vurgulanmış, öğretmenlerin de konuları çocukların anlayabileceği açıklıkta anlatmaları istenmiştir. Ayrıca yine öğretmenlere, çocuklara öncelikle alfabedeki harflerin öğretilmesi ve yazı yazdırılması hususunda tavsiyelerde bulunulurken hangi derslerin hangi zaman dilimlerinde okutulması gerektiği konusunda bilgi verilmiştir. Çocuklara arada gazete okutulması gibi önerilerin yanı sıra, okuma sırasında öğretmenlerin çocuklarla beraber okumak yerine, dinleyip hatalarını düzeltmesi gibi ders işleme tekniklerine ilişkin önerilere de yer verildiği görülmektedir. Çocuk dergilerinde eğitime önem verilmesi ve bu doğrultuda yayın yapılması beklenen bir sonuçtur. Ancak *Çocuklara Kıraat* dergisinde öğretmen tayinlerine varıncaya kadar eğitim camiasının yakından takip edilmesini dönemin eğitimdeki yenileşme çabalarının bir yansıması olarak kabul etmek gerekir. Şüphesiz bunda dergiyi çıkaran Mehmet Ziya'nın da eğitim camiasından oluşunun etkisi de göz ardı edilmemelidir.

Mekân Tanıtımları: Eğitici vasfını daha "Mukaddime"sinde belirten *Çocuklara Kıraat* dergisi okuyucuları coğrafi mekânlar konusunda da bilgilendirmektedir. Tanıtılan yerler tarihi, nüfusu, ihraç malları, ticaret genişliği, yaşayan halkları, yetiştirilen ürünler, bulunduğu coğrafi konum, doğal

güzellikleri, görünümü gibi birçok açıdan okuyuculara sunulmuştur. Anlatılanların çizimlerle de desteklendiği bu mekânlar en belirgin özellikleriyle tanıtılmıştır.

Şehir olarak İzmit, İzmir, Tarsus, Erzurum, Van, Napoli, İstanbul ve Sayda'nın tanıtıldığı (Nr.1/s.5, Nr.3/s.20-21, Nr.4/s.28-29, Nr.5/s.37, Nr.7/s.53, Nr.8/s.59-61, Nr.10/s.77-78, Nr.11/s.87-88) dergide; İzlanda adası da tanıtılmaktadır (Nr.7/s.55-56). Şehirlerin yanı sıra mekân tanıtımı olarak saray, Çin Seddi (Nr.13/s.100-101, Nr.16/s.125), köprü (Nr.13/s.101-102), okul (Nr.18/s.142-143) gibi yerler de anlatılmaktadır. Tam mekân ismi verilmeden Antartika ve buzullar, doğal liman görevi gören adalar da çocukları bilgilendirmek amacıyla dergi sayfalarına taşınmıştır (Nr.4/s.30-31, Nr.5/s.37-38, Nr.5/s.40).

Eşya: Birbirinden oldukça farklı eşyaların tanıtıldığı dergide ilk rastladığımız başlık şimendiferdir (Nr.4/s.31-32). Dipnotla adına "lokomotif" de denildiği belirtilmektedir. Eşyalar; keşfedilme süreçleri, kullanılma yerleri, ülkemize gelişi gibi pek çok ayrıntıya yer verilerek işlenmiştir. Tanıtılan bir diğer ulaşım aracı ise balondur (Nr.9/s.69-70). Nasıl kullanıldığı hakkında ayrıntılı bilgilerin verildiği her iki ulaşım aracı resimleri de kullanılarak okuyuculara sunulmuştur.

Okulda kullanılan mikroskop, kâğıt, kalem, mürekkep, sünger, kalemtıraş gibi birçok eşya da dergi sayfalarında anlatılan eşyalar arasındadır (Nr.11/s.84-86, Nr.18/s.138-142). Bu bölümlerde özellikle mikroskobun kullanım sahası ve kâğıdın kullanılma aşamasına kadar geçirdiği süreç ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Günlük hayatta yer bulan mühür mumu, zamk, bir ağaçtan elde edilen yağ, kına, çivit, la'l gibi birçok nesne de kimya biliminin ürünleri olarak okuyuculara tanıtılmaktadır (Nr.15/s.119-120). Bir ders havası sıkıcılığında olmasa da farklı eşyalar hakkında oldukça fazla sayılabilecek ayrıntıda bilgi verilmesi dönemin keşiflerle zenginleşen dünyasını tanıtmanın yanında Osmanlı eğitim sistemiyle de yakından ilgilidir. Okullarda verilen "Eşya" derslerinin yansımalarını dergide bu şekilde görmek mümkündür.

Dil: Derginin dil konusundaki hassasiyetinin ilk göstergesi toplam yedi sayıda görülen ve "İmla Bahsi" başlığı altında çıkan bölümdür. Öncelikle okuma yazmanın önemi belirtildikten sonra ayrıntılı olarak yan başlıklarla imlada dikkat edilecek şu hususlar açıklanmıştır: "Harflerin beyanı (harf kavramı), harflerin şekilce birbirine benzemeleri ile birbirine bitişen ve bitişmeyen harfler, harflerin kaçar türlü şekilleri olduğu, harflerin seslerinin beyanı, harflerin seslerinin kaç türlü olduğu, harflerin okunuşunun kaç

türlü olduğu, harekelerin beyanı, tenvîn yani çifte harekenin beyanı, harf-i meddlerin beyanı (uzatmalar), hurûf-ı imlanın beyanı (sesli harfler), hurûf-ı imlanın okumaya olan tesiri, harflerin yazılıp da okunmayanları, harf-i tarifin uğradığı bazı lakırdıların evvel harfleri gibi okunduğu" (Nr.2/s.11-12, Nr.3/s.18-19, Nr.4/s.27-28, Nr.6/s.48, Nr.7/s.53-54, Nr.8/s.61, Nr.10/s.78-79) bu dizide görülen alt başlıklardır.

Bu bahsin son üç yazısı Mehmet Cevdet imzasını taşımaktadır. Muhtemelen daha önceki bölümler de bu isim tarafından hazırlansa da bu konuda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. İmla konusunda verilen bilgilerin ağırlıkla harf bitişmeleri, harflerin ses karşılıkları ve imlanın okumaya etkisi üzerinedir. Ayrıca yazmaya da gereken önemin verildiği anlaşılmaktadır. Buradaki hassasiyet çocuklarda doğru okuma yazma becerisini yerleştirmeye çalışmakla açıklanabilir. Ayrıca Arap harflerinden kaynaklanan okuma ve yazma sorunlarının giderilmeye çalışıldığını da bu başlıklardan anlamak mümkündür.

19. yüzyılda başlayan milliyetçilik cereyanlarının doğal bir sonucu olarak Türkçe konusunda gösterilen hassasiyete ve dilde sadeleşme hareketine *Çocuklara Kıraat* sayfalarında da rastlanılmaktadır (Nr.7/s.56). Dergide bilmecelere mektupla cevap verecek olan öğrencilerden, "kaba Türkçe" ile yani "*konuştukları gibi yazmaları*"nın istenmesi, yazar ve yönetim kadrosunun dilde sadeleşme konusundaki tavırlarını ortaya koymaktadır. İlerleyen sayılarda, "*kaba Türkçe*" ile Türkçenin kaba kelimelerini anlayan öğrencilere, bu ifadelerle herkesin anlayabileceği bir lisan kullanılması yani "*açık ve sade*" olunması gerektiğini ifade etmeye çalıştıkları söylenmiştir. Burada çocuklardan, Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe karşılıkları varsa öncelikle bunları kullanmaları istenmiş, aynı Türkçe kelimenin bir metin içerisinde kullanılmasının kurallara aykırı olmadığı; sonrakilerin Arapça Farsça olacağı şeklinde bir kaidenin bulunmadığı belirtilmiştir. Türkçe kullanmanın öneminin savunulduğu dergide Türkçeleşmemiş Arapça ve Farsça kelimelerin atılması gerektiği söylenerek de sade ve açık bir Türkçe özlemi dile getirilmiştir (Nr.8/s.57-59).

Bizzat dergiyi çıkaran isim olarak Mehmet Ziya tarafından kaleme alınan bir yazıda da Lî-Hâce Hasan Efendi'den çocukların yaşlarını da dikkate alarak "biraz daha Türkçe yazması" istenmiştir (Nr.14/s.106-107).

Tercüme: Yayın serüveni on sekiz sayı devam eden *Çocuklara Kıraat* dergisi sayfalarını çeviri yazılara da açmıştır. Toplam sekiz çeviri yazının yayımlandığı dergide, ilk rastlanılan çeviri yazı bir eşya tanıtımı hüviyetinde olup iğneden bahsetmektedir (Nr.2/s.12-13). İğnenin insan hayatındaki önemi,

kızların iğne kullanmakta erkeklere göre daha başarılı oldukları, zamanın boş işlerle harcanması yerine bu tip faydalı alışkanlıkların kazanılıp etrafa faydalı olunması gerektiği gibi fikirler bu yazıda savunulmaktadır.

Çeviri yazılardan iki tanesi yol üzerinedir (Nr.3/s.19-20, Nr.6/s.45-47). Bu yazılarda özellikle insanoğlunun dağ deniz dinlemeden yollar açması övülmektedir. Nehirlerin, dağların içine yapılan tüneller, yollar, köprüler biraz da insanlığın doğa karşısında bir zaferi gibi sunulmaktadır. Yazılarda İngiltere'de Times nehri içine yapılan yollardan, Manş denizinde yeni açılacak bir yolun projesinden, Alp dağlarında bin bir güçlükle yapılan yollardan bahsedilmektedir.

Bitki tanıtımlarına yer verilen çeviri yazılarda ise arpa, buğday, yulaf ve Amerika'da bulunan süt ağacı okuyuculara tanıtılmıştır (Nr.3/s.22, Nr.12/s.94-95). Özellikle tahılların öneminin ve hayatımızdaki yerinin vurgulandığı bu yazılarda bitkilerin özelliklerinden de bahsedilmiştir. Amerika'daki insanların ürünlerini beğenerek tükettiği süt ağacı da okuyuculara nakledilmektedir.

Dergide biri isimsiz iki çeviri hikâye de bulunmaktadır. Bu iki hikâyede bir vantriloğun insanları şaşırtması ve sır taşıyamamanın insanlara verdiği zararlar işlenmiştir (Nr.4/s.32, Nr.7/s.54-55, Nr.13/s.103-104). Bu yazılara ek olarak Pekin şehri de çeviri bir yazıyla okurlara sunulmuştur. Yazıda şehrin konumu, nüfusu, yaşayan halkları, genel görünümü, imparator sarayı, meşhur yerleri gibi birçok ayrıntı işlenmiştir (Nr.12/s.92-94).

Dikkat edildiğinde çeviri yazılarda derginin diğer yazı konularıyla bir paralellik kurulduğu görülmektedir. Dergi sayfalarında sıkça rastladığımız eşya, bitki, şehir tanıtımlarına ve hikâyelere bu yazılarda da rastlanmaktadır. Yazılarda çeviren ismi olarak sadece Nadir Efendi ve Aziz isimleri görülmektedir. Yine birçok yazı imzasız olarak çıkmıştır. Derginin genel olarak kullandığı bir yöntem olan yazıları resimlerle destekleme burada da karşımıza çıkmaktadır. İki hikâye hariç diğer altı yazıda resim kullanılmıştır.

Fransızcadan tercüme edilen isimsiz hikâyenin dışındaki diğer yazıların nereden ve kimden çevrildiğinin belirtilmemesi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra bazı yazılara "aynen tercümedir" notu düşülse de araya yorumların ve eklemelerin girdiği hissedilmektedir. Bu yazılarda okurdan dergiyi arkadaşlarına tanıtmalarını isteyen eklemelere, İstanbul ile anlatılan yerlerin benzerliklerine, okuduklarına şaşırmamalarını bildiren öğütlere rastlamak mümkündür. Çeviri yazılar tam bir düzenlilik içinde de dergi sayfalarına taşınmamıştır. 2-7. sayılarda arka arkaya çeviri yazılar yayınlanırken belirli

bir ara verilmiş ve ancak 12. ve 13. sayılarda tekrar çeviri yazıları görmek mümkün olmuştur. Sonraki sayılarda ise çeviri yazılara yine yer verilmemiştir.

Hikâye: Toplam altı adet olan hikâyelerden dört tanesi "hikâye" üst başlığıyla çıkmıştır (Nr.1/s.6-7, Nr.2/s.14, Nr.15/s.118-119, Nr.16/s.127-128). Hikâye üst başlığı kullanılmamasına rağmen yazarı belirtilmemiş bir yazı da hikâye özellikleri taşımaktadır (Nr.17/s.135-136). Yazar ismi olarak sadece Tarsuslu Halil Kemal Efendi ve İsmail Efendi isimlerine yer verilmiş, geriye kalan dört hikâyede her hangi bir isim kaydı düşülmemiştir. Diğer yazılarda olduğu gibi burada da ağırlık eğiticilik vasfına verilmiş ve hikâyelerin konuları bu çerçevede şekillendirilmiştir. Bu hikâyelerde baba sevgisi, hırsızlığın kötü bir davranış oluşu, gücün yetmeyeceği işlere kalkışılmaması gerektiği, cömertlik, çalışkanlık, darda olanlara yardım etme ve sadakat gibi konular işlenmiştir.

Şiir: Dergide çıkan tek manzume, "Selanik'ten" ibaresiyle bir mektup eşliğinde yayımlanmıştır (Nr.11/s.82-83). Mektupta, söz konusu manzumenin Selanik'teki okulların yeni yöntemlerle eğitime geçmesi üzerine öğrenciler için yazıldığı belirtilmektedir. Metinde okulun ve eğitimin kutsallığı vurgulanmaktadır.

Bilmeceler: Çocukların ilgisini her dönemde çeken bilmeceler, *Çocuklara Kıraat* dergisinde de okuyucuların ilgisini çeken ve mektuplar alan bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilmeceleri hazırlayanlar olarak Mekteb-i Halile-i Mahmudiye öğrencileri, Münire Hanım, Şükriye Hanım, Ahmet Cemal, A[yın]. Ragıp, Hazım Bey, Besime Hanım, Fakihe Hanım isimleri kullanılmıştır. Ancak imzasız olarak yayınlanan bilmeceler de bulunmaktadır (Nr.2/s.16, Nr.4/s.32, Nr.7/s.56, Nr.11/s.87, Nr.13/s.104, Nr.15/120, Nr.16/s.128). Sorulan bilmecelerin cevapları genellikle bir sonraki nüshada çıkmıştır. Bu sürenin uzadığı sayılar da görülmektedir (Nr.3/s.22-24, Nr.5/s.38-39, Nr.8/s.64, Nr.12/s.95, Nr.14/s.112, Nr.16/s.128, Nr.17/s.36). Bilmeceleri doğru cevaplayanların kitapla ödüllendirildiği dergide kızlar için ödül olarak kanaviçe kitapları da verilmektedir. Ayrıca doğru cevapları veren bu öğrencilerin isimleri 4, 5, 7, 10, 12, 14 ve 15. sayılarda yayımlanmıştır.

Atasözleri: Yedi ayrı sayıda, aynı başlık altında, hazırlayanın ismi zikredilmeden yayımlanan bu bölümde birçok atasözü yer almıştır. Atasözleri için her hangi bir açıklama ve kümeleme yöntemine başvurulmadan sırayla atasözlerine yer verilmiştir (Nr.5/s.40, Nr.7/s.56, Nr.8/s.64, Nr.11/s.88, Nr.13/s.104, Nr.16/s.128, Nr.17/136).

Diğer Konular: Belirli bir küme oluşturmasa da derginin farklı sayılarında, sağlığın kıymetinin bilinmesi gerektiği, vatan sevgisi, çalışmak, akıl, öğ-

renme gücü, mürekkep lekesinin çıkartılması, ekonomi, politika gibi birçok konulara değinildiği görülmektedir (Nr.6/s.44-45, Nr.8/s.61-63, Nr.9/s.70, Nr.9/s.72, Nr.10/s.79, Nr.14/s.108-110).

Okuyucu Mektupları: *Çocuklara Kıraat* dergisinin önem verdiği bölümlerden birisi olan okuyucu mektupları, aynı zamanda, derginin belirli bir okuyucu kitlesine seslendiğinin ve beğenildiğinin de göstergesidir. Yazar olarak aralarında, öğretmen, öğrenci, müdür ve velilerin bulunduğu bu mektuplarda, Nevres, Hayreddin, Dürnev, Zehra, Abdi Kemal, Adile, Ahmed Erîb, Osman Nuri, Latife, Ali Cemal, Binbaşı C. K., Melek gibi isimlere rastlamak mümkündür. Gönderilen mektupların ağırlığını, dergiyi beğendiklerini belirten yazılar oluşturmaktadır (Nr.2/s.9-10, Nr.3/s.17-18, Nr.4/s.25, Nr.5/s.33-34, Nr.7/s.49, Nr.8/s.57, Nr.9/s.65-66, Nr.9/s.66-68). Bu mektuplarda okullarının isimlerini görmekten memnun olanlara, dış dünyadan haberdar olacağı için sevinenlere, derginin kız çocuklarına da yönelik olmasından dolayı memnuniyetini ifade edenlere rastlanır. Mektupların fazlalaştığı dönemde dergiye tebrik gönderenlerin isimlerinin de yayımlandığı görülmektedir (Nr.6/s.41). Ayrıca, abone olmak isteyenlerin isim listesi de dergi sayfalarına taşınmıştır (Nr.4/s.31, Nr.7/s.56, Nr.16/s.128).

Okurlardan gelen mektuplar İstanbul ağırlıklı olsa da Manisa, Selanik, Hanya gibi şehirlerden de mektup gönderildiği anlaşılmaktadır (Nr.6/s.42). Mektuplarda kullanılan ifadelerden, derginin en azından bu şehirlere ulaştığını anlamak mümkündür.

İlerleyen sayılarda, okurlar tarafından gönderilen soruların çözümleri için de birçok mektup gelmiş ve bunlar yayımlanmıştır (Nr.9/s.66-68, Nr.10/s.73-75).

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız içeriklere ek olarak bu mektuplarda çocukların "ayıp ve muzır sözlerden" korunması gerektiğini vurgulayanlara (Nr.7/s.50), okulların yeni usûllerle eğitim veren kurumlara dönüştürülmesi konusunda memnuniyetini ifade edenlere (Nr.9/s.65-66, Nr.11/s.81-82), başarılı öğrencilerinin isimlerini gönderenlere (Nr.9/s.65) rastlamak mümkündür. Ayrıca, derginin ilk sayısının dışında, nakış ile ilgili yazılar yayımlanmamasını eleştiren ve babalarının eğitimlerine yeterince para ayırmadığından yakınan öğrencilerin de mektuplarına yer verilmiştir (Nr.8/s.57, Nr.9/s.65-66).

Okuyucu Mektuplarına Verilen Cevaplar: Okuyucuların mektuplarıyla gösterdikleri ilgiye, dergi yöneticileri de cevap yazılarıyla karşılık vermişlerdir. Yazılan bu cevap yazılarının ağırlığını, kendilerine övgü dolu mek-

tuplar yazan okuyucuların ilgilerine teşekkür etmek üzere kaleme alınanlar oluşturmaktadır (Nr.2/s.10, Nr.3/s.18, Nr.4/s.25-26, Nr.6/s.43, Nr.7/s.56). Ayrıca, bazı mektuplarda karşılaşılan olumsuz ifadeler ve görüşlere verilen cevaplarda uyarılarda da bulunulmaktadır (Nr.9/s.66, Nr.10/s.75, Nr.18/s.144). Bu uyarı yazılarında, babalarını "para canlı, böyle ahlaklı" diye niteleyen öğrencilerin görüşlerinin doğru olmadığı ifade edilmiştir. Yine, dergi okuyucularının gönderdikleri soruları doğru cevaplayanlara ödül olarak kitap verileceği de bu cevap niteliğindeki yazılarda açıklanmıştır.

Mektuplarda görülen güzellikler de verilen cevaplarla övülmektedir. Örneğin, sekiz yaşındaki bir kız çocuğunun okumaya olan ilgisi takdirle karşılanmış ve övülmüştür (Nr.5/s.35). Yine "Binbaşı C.K." imzasıyla gelen bir mektupta, çocukların kötü sözlerden korunması gerektiği konusundaki fikirlerin doğruluğu belirtilmiştir (Nr.7/s.50).

Şikâyetleri dile getiren mektuplara da açıklayıcı cevaplar yazılmıştır. Nakış ile ilgili yazıların neden yayımlanmadığı yönündeki bir soruya, insan ve canlı resimlerini yayımlamama kararı aldıklarını ve çevirecekleri kitaplarda bu tür resimlerin çok bulunduğundan dolayı bu tür yazıları yayımlayamadıklarını belirten dergi yöneticileri; kendilerinin "kaba Türkçe" diye adlandırdığı günlük konuşma dilini, "Türkçe'nin kaba kelimeleri" olarak algılayan okuyucuları da açıklamalarıyla aydınlatmışlardır (Nr.8/s.57-59). Özellikle resim yayımlama konusunda bir karar alınmış olması bu konudaki çekincelerin o dönemde kuvvetini koruduğunu göstermektedir.

İlan: Günümüz gazete ve dergi sayfalarının önemli bir bölümünü kaplayan ilanlara *Çocuklara Kıraat* dergisinde fazlaca rastlanmamaktadır. Dergi sayfalarında tanıtım amaçlı toplam iki adet reklâm ilanı yayınlanmıştır (Nr.3/s.24, Nr.11/s.83). Bu ilanlardan ilki bir kitapçı dükkânına diğeri Abdi Kâmil'in yeni yayınlanan "Tecvid" kitabına aittir. Ayrıca bir diğer yazıda da iptidai mektepler sınavlarının başlangıç tarihi okuyuculara duyurulmuştur (Nr.12/s.94).

Açıklamalar: *Çocuklara Kıraat* dergisinde farklı konularda çeşitli açıklamalara yer verilmiştir. Bu tür açıklamaların en yoğunu okuyuculardan gelen mektuplarla ilgili olandır. Gelen mektupları sayfa yetersizliği sebebiyle yayımlayamadıkları için özürlere; mektupların fazlalığı sebebiyle, taşradan gelenler hariç diğer mektup sahiplerinin sadece isimlerinin liste halinde yayımlanacağını bildiren yazılara rastlamak mümkündür (Nr.2/s.10, Nr.5/s.35, Nr.6/s.41, Nr.18/s.137).

Bu açıklamalar içerisinde bizde biçki, dikiş, nakış ile ilgili kitaplar olmadığı için çeviri yapılmasının gerekliliğinden (Nr.2/s.12), bundan sonra insan ve canlı resimlerinin yayımlanmayacağını bildiren yazılara (Nr.3/s.22); çocukların kızak kaymaları neticesinde kazalar oluştuğu için velileri uyaran yazılardan, başarılı öğrencileri tebrik eden yazılara kadar birçok konuya rastlamak mümkündür (Nr.5/s.35). Ayrıca, öğretmenlerden, dergide gördükleri hataları bildirmelerini isteyen (Nr.4/s.32); yapılan hataları düzelten (Nr.7/s.50, Nr.10/s.73, Nr.17/s.129); yayımlanamayan sayılar için özür dileyen yazılar (Nr.15/s.113) da görülmektedir.

Mehmet Ziya'nın derginin 12. sayısının çıkması üzerine kaleme aldığı yazıda, gayretlerin devam edeceği belirtilmiş (Nr.13/s.97-98) ve sonraki nüshalarda Hasan Efendi'nin yazısıyla ilgili bazı açıklamalarda bulunulmuştur (Nr.14/s.106-107).

Sonuç

Osmanlı Devleti döneminde 18 sayı süren kısa ömürlü bir dergi olarak değerlendirebileceğimiz *Çocuklara Kıraat*, çocuk dergiciliğimizin ilk örnekleri arasında yer almasıyla önem arz etmektedir. İsminden de anlaşılacağı üzere çocuklar için bir "okuma materyali" olmayı amaçlayan dergi, bu amaç doğrultusunda ilgi çekici yazılara yer vermeye çalışır. Çocuklar için hazırlanan bu yazıların yanında, dönemin diğer çocuk dergilerinde de görülen eğitim dünyasına ait haber ve bilgilerin de dergi sayfalarına taşındığını görülür. Burada, dergiyi çıkaran Mehmet Ziya'nın Maarif Nezareti personeli içinde yer almasının etkisi düşünülmektedir.

Son dönem bazı Osmanlı aydınlarının kurtuluşu "eğitim"de, dolayısıyla gelecek nesillerin yetiştirilmesinde arayan anlayışını *Çocuklara Kıraat* dergisinin genel yayın çizgisinde de hissetmek mümkündür. Bir çocuk dergisi olarak çocukları eğlendirmeyi de amaçlayan derginin yazı ağırlığı genel olarak incelendiğinde, "öğretme" kaygısının "eğlendirmek"ten daha önde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca seçilen konu başlıkları da hep okulda verilen eğitimi tamamlamayı amaçlayan bir içeriğe sahiptir.

Daha ilk sayısında, okuyucu kitlesini iptidaiye ve sıbyan mektepleri öğrencileri olarak belirleyen ve amacını "çocuklara bilgi vermek" üzerine kuran dergi, bunu son sayısına kadar devam ettirmeye çalışmıştır. Terbiyeye, eğlenceye dair yazılar ve resimli hikâyelerle bilmeceler, oyunlar yayımlayacağını söyleyen *Çocuklara Kıraat* dergisi, bu çerçeve içerisinde yazılarını düzenlemiştir. Söylenilenler içerisinde, sadece, "oyun" ile ilgili olarak herhangi bir yazının çıkmadığı görülür. Ayrıca, yayımlanacağı söylenen, biçki, dikiş, nakış ile ilgili olarak da sadece bir yazı çıkmıştır.

Çevreden gelen tepkilere duyarlı olduğunu, insan ve canlı resimlerini yayımlamayacağını söyleyerek tutumunu gösteren dergi, daha sonra bu kararını uygulamaz. Ayrıca, erkek çocuklarla birlikte, kız çocuklarının da eğitim alması gerektiğinin savunulması, Osmanlı toplum yapısına yönelik anlayış değişikliğini gösterir. Amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan bir dergi olarak *Çocuklara Kıraat*'in, okuyucularını bilgilendirmede amacına ulaşmış olduğunu söylemek mümkündür.

Açıklamalar

[1] "Maarif Nezaret-i Celilesinde Mekâtib-i İbtidaiye İdaresi Üçüncü Kâtibi" (Nr.1/s.9)

[2] Derginin künyesine ait bilgiler 1. sayıda şu cümlelerle verilir: "Bir seneliği bir adet sim mecidiye olup taşralar için posta ücreti zam olunur. Beher nüshası kırk paradır. Mahall-i tevzîi ve abone olunacak mahalli Bâb-ı Ali caddesinde kitapçı Arakel Efendi'nin dükkanıdır. Mesleğimize muvafık muharrerât Aramiyan Matbaası müdürü Karakin Efendi namına gönderilmelidir. Matbaahânesi Çakmakçılar yokuşunda Agopyan Hanındadır." (Nr.1/s.1)

Kaynaklar

Azim, Mehmet (2000). *Çocuk Bahçesi Dergilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi.

Balcı, Ahmet (2008). *Çocuklara Rehber Dergisi*. Ankara: MEB Yay.

Barutcu, Tuğba (2010). *Çocuklara Kıraat (1881) ve Sevimli Mecmua (1925) Dergilerindeki Çeviri Metinler ve Dış Dünya Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Bayat, Nihat (2002). *Eski Harfli Çocuk Dergilerinin (Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası) Çocuk Eğitimindeki İşlevleri*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Bayram, Yavuz (2005). "Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz (1869-1870)". *Hece-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 9(104-105): 484-500.

Ciravoğlu, Öner (1998). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yay.

Çıkla, Selçuk (2005). "Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler". *Hece - Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 9(104-105): 89-107.

Durmuş, Abdülkadir (2007). *1897-1910 Yılları Arasında Çıkan Eski Harfli Çocuk Dergilerinin Çeviri Metinleri Üzerine*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Erdoğan, Arife (2009). *Çocuklara Arkadaş Dergisi (Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Emiroğlu, Öztürk (1992). *Tanzimat'tan 1928'e Kadar Yayımlanan Çocuk Gazete ve Dergileri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Fortna, Benjamin C. (2001). "Learning to Read in the Late Otoman Empire and Early Turkish Republic". *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East* XXI(1&2): 33-41.

Gökşen, Enver Naci (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gurbetoğlu, Ali (2007). *II. Meşrutiyet Döneminde Yayımlanan Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (1908-1918)*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Gürel, Zeki, Fahri Temizyürek ve Namık Kemal Şahbaz (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.

Kıbrıs, İbrahim (2000). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yay.

Kür, İsmet (1994). "Süreli Çocuk Yayınlarına Genel Bir Bakış". *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu 23-24 Nisan 1993*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

_____, (1991). *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*. Ankara: AKM Yay.

Oğuzkan, Ferhan (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yay.

Okay, Cüneyd (1999). *Eski Harfli Çocuk Dergileri*. İstanbul: Kitabevi Yay.

Özbay, Murat (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap.

Şimşek, Hüseyin (2002). *Tanzimat ve Mutlakiyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Taşdemir, Ahmet Durmuş (2007). *"Mektebli" Çocuk Dergisi (İndeks – Seçme Metin ve Değerlendirme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Yalçın, Alemdar ve Gıyasettin Aytaş (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yay.

Yaman, Havva Sena (2004). *Eski Harfli Dergilerden "Çocuklara Mahsus Gazete", Tahlîlî Fihrist – İnceleme – Metin*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Yanar, Halit (2001). *Bizim Mecmua Dergilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi.

Yaşar, Şeyma (2001). *İlk Çocuk Dergilerinden Mümeyyiz*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

bilig
WINTER 2014 / NUMBER 68
25-42

The Magazine *Çocuklara Kıraat*

Ahmet Balcı*

Abstract

Children's magazines have an important impact on enabling individuals to gain the habit of reading and experience literary pleasure from early ages onwards. It is possible to date children's magazines in Turkey to the Tanzimat Reform Era. Many magazines began their publishing life following the appearance of *Mümeyyiz*, which was the first children's magazine published in our country. One of these early magazines was *Çocuklara Kıraat* (*Readings for Children*). *Çocuklara Kıraat* was one of the short-lived children's magazines with a publication duration of 18 issues. It was published by Mehmet Ziya in 1881. This study aims at examining this magazine. To this end, the 18 issues making up the whole magazine collection were examined, and the essays in each were grouped and classified according to their contents.

At the end of these evaluations, the essays published in the magazine were classified under the titles of moral advice, nature, education, place descriptions, goods, language, translations, stories, poems, riddles, proverbs, and readers' letters. It is possible to say that the essays we will analyze under these titles mostly aim at creating positive behaviors in the age group they address. The basic characteristic of the magazine is instructiveness.

Keywords

Çocuklara Kıraat, Mehmet Ziya, magazine, children's magazine, Ottoman children's magazines, children's literature

* Mustafa Kemal University, Faculty of Education, Department of Turkish Education – Hatay / Turkey
abalci@mku.edu.tr

билиг
Знма 2014 / Выпуск 68
25-42

Детский журнал *Çocuklara Kıraat*

Ахмет Балжы*

Аннотация

Детские журналы имеют важное значение с точки зрения привития навыков чтения с ранних лет и формирования литературного вкуса личности. Историческое развитие детских журналов в Турции начинается во времена Танзимата. Вслед за первым детским журналом *Mümeyyiz* (что такое хорошо и что такое плохо) стало издаваться множество детских журналов. Одним из этих журналов является журнал *Çocuklara Kıraat* (*чтение для детей)*. Вышло в свет всего лишь 18 номеров этого журнала, тем самым он стал одним из непродолжительных детских журналов. Впервые журнал был издан Мехметом Зия в 1881 году. Данная работа призвана изучить журнал *Çocuklara Kıraat.* Согласно поставленной цели были изучены все 18 номеров журнала, статьи журнала были сгруппированы в соответствии с их содержанием.

В результате анализа все опубликованные в журнале статьи были сгруппированы по следующим темам: нравственные наставления, природа, образование, ознакомление с местностью, вещь, язык, переводы, рассказы, стихи, загадки, пословицы и письма читателей. При анализе содержания по данным темам можно обнаружить, что большинство статей направлено на формирование позитивного поведения у детей различных возрастных групп, к которым обращаются авторы статьи. Основным направлением журнала является обучение.

Ключевые слова

Çocuklara Kıraat, Мехмет Зия, журнал, детский журнал, османские детские журналы, детская литература

* Университет имени Мустафа Кемал, Педагогический факультет, Отделение Турецкой педагогики – Хатай / Турция
abalci@mku.edu.tr